

ПРОБЛЕМИ ВИРОБНИЦТВА М'ЯСА ЯЛОВИЧИНИ В УКРАЇНІ

СЕМЕНДА Д.К. – кандидат економічних наук, професор

СЕМЕНДА О.Вс. - кандидат економічних наук, ст. викладач

СЕМЕНДА О.В. - кандидат економічних наук, ст. викладач

Уманський національний університет садівництва

У статті розглянуто проблеми виробництва м'яса великої рогатої худоби, його вплив на стан продовольчої безпеки. Розкрито чинники, які зумовлюють зменшення споживання населення країни продукції тваринництва, зокрема м'яса яловичини. На базі досліджуваних підприємств розкрито причини збитковості його виробництва в Україні та сформульовано пропозиції щодо підвищення його економічної ефективності.

***Ключові слова:** продукція скотарства, м'ясо великої рогатої худоби, постановка молодняка на годівлю, продукти харчування, платоспроможність населення, ринок яловичини, ефективність, рентабельність виробництва.*

Розвиток національної економіки зумовлює необхідність підвищення ефективності організації та функціонування усіх її галузей. Певною мірою це стосується виробництва яловичини – однієї з основ продовольчого комплексу країни, що забезпечує харчування населення. Але економічна нестабільність, фінансова криза, відсутність дієвої аграрної політики, жорстка система оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, диспаритет цін, низька платоспроможність населення зумовили різке погіршення ситуації на ринку яловичини. Нині галузь потребує пошуку шляхів підвищення ефективності й рентабельності виробництва [2, С.52].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти зазначеної проблеми досліджували вітчизняні та іноземні вчені, зокрема Б.Й.Пасхавер [2,3], А.Ф.Головчук [4], В.І.Бойко, М.Л.Коржинський, О.А.Козак [5], О.Маслак [6].

Мета статті – проаналізувати сучасний стан ринку яловичини і виявити основні тенденції у змінні обсягів виробництва та споживання й запропонувати заходи щодо підвищення його ефективності.

Методика досліджень. В статті використано економіко-статистичні методи дослідження, зокрема монографічний, порівняння, табличний.

Результати досліджень. Найважливішою галуззю продуктивного тваринництва України є скотарство, яке постачає незамінні продукти харчування і цінну сировину для харчової і переробної промисловості. Скотарство дає основну масу м'ясної продукції, цінною за вмістом високоякісних білків і незамінних амінокислот. У м'ясному балансі України яловичина і телятина займали в 1986-1990рр. 45,9%, у 2015р. лише 18,4%. Середня науково обґрунтована норма споживання м'яса становить 80 кг на одну людину в рік, у тому числі 36 кг яловичини і телятини. Цінність м'яса великої рогатої худоби характеризується дієтичними властивостями, а його калорійність становить 1200-1300ккал на 1кг. Його дефіцит призводить до порушення обміну речовин, розвиток багатьох захворювань і скорочення тривалості життя населення. Скотарство є також постачальником шкіряної сировини для легкої промисловості, особливо важких шкір. Воно є основним постачальником органічних добрив для рослинництва і, певною мірою зумовлює рівень урожайності сільськогосподарських культур [4, С.25].

Нині вживання м'яса на душу населення значно скоротилося по Україні. Ці дані можна розглянути в табл. 1.

Внаслідок економічної кризи 2014-2015 рр. Україна втратила 16% свого валового внутрішнього продукту, рівень середньої реальної заробітної плати знизився на 26%, купівельна спроможність населення значно скоротилася. Такі обставини суттєво погіршили стан продовольчої безпеки: ціни на продукти

харчування підвищилися на 64%, фізичний обсяг продовольчого споживання з розрахунку на одну особу зменшився на 7%, в тому числі по продуктах тваринництва – на 11%.

1. Споживання продуктів харчування в Україні (на душу населення за рік, кг) [2]

Продукти	1960р.	1970р.	1980р.	1990р.	2000р.	2013р.	2014р.	2015р.	Медична норма
М'ясопродукти	42	49	62	68	33	56	54	51	80
Рибопродукти	9,7	15,9	16,7	17,5	8,4	14,6	11,1	9,0	20
Молокопродукти	230	311	331	373	199	221	223	210	380
Яйця, шт.	137	156	234	272	166	309	310	285	290
Хлібопродукти	163	155	141	145	125	108	109	103	101
Картопля	174	156	133	137	135	135	141	138	124
Цукор	27	41	52	51	37	37	36	36	38
Олія	6,0	7,4	7,6	11,6	9,4	13,3	13,1	12,3	13

Розвиток скотарства характеризується такими показниками: збільшення поголів'я великої рогатої худоби, в тому числі корів, щільність поголів'я худоби і корів з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь; зростання продуктивності скотарства, валового виробництва яловичини з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь і на душу населення.

Нині поголів'я худоби в Україні катастрофічно зменшується. Ці показники можна розглянути в табл. 2.

2. Розвиток скотарства в Україні (по всіх категоріях господарств)

Рік	Поголів'я великої рогатої худоби		Виробництво яловичини (в забійній вазі)	
	всього, млн. гол.	у т.ч. корів	всього, тис. т	на душу населення, кг
1990	24,6	8,4	1985	84
2000	9,4	4,9	754	34
2010	4,5	2,6	428	9,8
2015	4,4	2,1	389	8,5

Аналогічна ситуація в Черкаській області табл. 3, 4, 5.

3. Кількість сільськогосподарських тварин у Черкаській області (на 1 січня 2016р., тис. голів)

Рік	Велика рогата худоба	
	усього	у тому числі корови
1991	958,5	308,5
2001	422,5	188,7
2006	279,6	131,1
2011	208,8	95,4
2016	186,4	88,4

4. Кількість сільськогосподарських тварин в Черкаській області за категоріями господарств (на 1 січня 2016р., тис. голів)

Показники	2001р.	2006р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.
Сільськогосподарські підприємства								
Велика рогата худоба	311,5	163,0	133,7	131,7	133,5	129,2	125,5	125,3
у тому числі корови	109,8	51,5	45,3	45,8	47,6	48,2	48,0	47,9
Фермерські господарства								
Велика рогата худоба	1,4	3,5	5,2	5,6	6,3	6,2	6,3	6,5
у тому числі корови	0,5	1,3	0,9	2,1	2,2	2,3	2,2	2,3
Господарства населення								
Велика рогата худоба	111,0	116,6	75,1	72,2	79,1	79,9	67,0	61,1
у тому числі корови	78,9	79,6	50,1	47,7	46,5	46,8	43,2	40,5

5. Виробництво м'яса за видами в Черкаській області (у забійній масі, тис. т)*

Показники	2000р.	2005р.	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.
Усього	74,2	101,6	326,3	328,7	322,0	317,9	325,2	313,8
в т.ч. яловичина та телятина	33,0	26,9	19,5	17,8	15,4	17,5	19,3	18,6
% яловичини до загального виробництва	44,5	26,5	6,0	5,4	4,8	5,5	6,0	5,9

* Розраховано за даними статистичного щорічника Черкаської області за 2015р.

У 2015р. виробництво м'яса яловичини проти 2000р. зменшилося на 43,6%, а в структурі усього м'яса - 5,9%, коли у 2000р. було 44,5%, зменшення відбулося на 38,6 відсоткових пунктів. Це пояснюється зменшенням поголів'я ВРХ, постановку молодняка на відгодівлю. В той же час виробництво м'ясо птиці зросло за даний період у 35 разів, виробництво баранини та козлятини, м'ясо кролів, конини залишається без змін. Коли виробництвом м'яса птиці займаються агрохолдинги, зокрема «Миронівський хлібопродукт», торгова марка «Наша ряба» та ТМ «Гаврилівські курчата» там є результат.

«Миронівський хлібопродукт» (МХП) з 2013р. по 2015р. виплатив акціонерам 250 млн. доларів дивідендів, чистий прибуток компанії за 9 місяців 2016р. склав 86 млн. доларів [11]. М'ясо птиці вийшло на Європейський ринок. Висновок один, що виробництвом м'яса яловичини повинні займатися великі спеціалізовані підприємства, а також необхідно стимулювати його виробництва в особистих фермерських господарствах.

Аналіз ефективності вирощування великої рогатої худоби в Україні показує, що виробництво яловичини впродовж останніх років є нерентабельним. Головними причинами цього є те, що тваринництво має великий термін технологічного циклу виробництва, який продовжується для яловичини 20-24 місяці, у переробників до місяця. Сприятлива ситуація з оборотністю капіталу характерна для більшості інших галузей економіки. Ці закономірності притаманні виробництву в усьому світі. Тому високо розвинуті країни забезпечують державну підтримку сільського господарства і особливо тваринництва, як галузей з уповільненим оборотом капіталу.

У 2015р. за рахунок спецрежиму, це єдина була підтримка вітчизняного агросектору, сільське господарство одержувало близько 14-19 млрд. гривень за рік або 20-30 євро на гектар, тоді як у Європі це в середньому 526 євро. При цьому вартість кредитних грошей в Україні становить понад 30%, а в Європі - 5%, США - 2% [8]. У бюджеті 2017 р. вже передбачено обсяг дотації сільськогосподарським товаровиробникам 5,5 млрд. грн. або 1% від ВВП цієї країни [12]. Ним передбачено підтримку також м'ясного скотарства, хоч сам механізм нарахування дотацій сьогодні відсутній.

Досить важливою причиною є постійне зменшення поголів'я, яке призводить до занепаду галузі в цілому. Крім того і це саме головне, якщо у 1990р. на вирощуванні великої рогатої худоби було 3248,1 тис. голів в усіх категоріях господарств, то у 2015р. лише 602,6 тис. гол., що менше у 5,4 рази. Це пояснюється зменшенням поголів'я корів (у 1990р. їх було 8,4 млн. голів, то у 2015р. - 2,1 млн. голів), а також зменшенням виходу приплоду на 100 маток. Якщо у 1990р. вихід телят на 100 корів був 88%, то у 2015р. - 71 [9].

Крім всіх вище наведених чинників, які характеризують ефективність виробництва м'яса яловичини, слід зупинитися на системі ціноутворення в АПК. Диспаритет цін, або нерівнозначний ціновий обмін на сільськогосподарську продукцію та спожиті сільськогосподарськими підприємствами ресурси промислового походження призвів до того, що собівартість продукції зростає, а ціна не відшкодовує затрат. Рентабельність виробництва м'яса великої рогатої худоби в Україні була у 2015р. мінус 35,6%. Таку ж проблему ми можемо розглянути на основі СТОВ «Верхнячка-Агро» Христинівського району Черкаської області в (табл. 6).

6. Показники економічної ефективності виробництва яловичини в СТОВ «Верхнячка-Агро» Христинівського району Черкаської області

Показники	2013р.	2014р.	2015р.	Відхилення 2015р. від 2013р. (+;-)
Валове виробництво, ц	1111	972	824	-287
Реалізовано живої ваги, ц	709	854	736	27
Товарність, %	63,8	87,9	89,3	25,5
Середньодобовий приріст, г	704,6	675,9	598,8	-105,8
Повна собівартість реалізації 1 ц живої маси, грн.	1831,03	3559,72	3541,17	1710,14
Фактична ціна реалізації 1 ц живої ваги, грн.	709,59	1538,64	1537,91	709,59
Отримано збитку, тис. грн.	-795,10	-1726,00	-1474,40	-679,30
Сума збитку на 1 ц приросту, грн.	-1121,44	-2021,08	-2003,26	-881,82
Сума збитку на 1 голову, грн.	-1840,51	-4380,71	-3910,88	-2070,37
Збитковість, %	-61,25	-56,78	-56,57	4,68

Аналіз даних таблиці 6 підтверджують, що собівартість 1 ц живої маси постійно зростає на це впливає головним чином витрати на заробітну плату працівникам, вартість кормів, які з кожним роком все дорожчі, та інші статті витрат, але разом з тим зростає і ціна реалізації. Проте на основі проведених досліджень ми бачимо що СТОВ «Верхнячка-Агро» з кожним роком стає все збитковішим та не рентабельним в даній діяльності.

Низька ефективність виробництва м'яса великої рогатої худоби і в ТОВ «Продовольча компанія «Зоря Поділля». Дані наведені в табл.7 .

7. Економічна ефективність виробництва м'яса великої рогатої худоби у живій вазі в ТОВ «Продовольча компанія «Зоря Поділля»

Показники	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.	2015р. до 2011р. (+;-)
Поголів'я ВРХ на відгодівлі, гол.	1016	1040	1056	967	1002	-14
Середньодобовий приріст, г	745	760	782	754	771	27
Валовий привіс, ц	2762	2885	3015	2660	2821	59
Повна собівартість 1ц, грн.	1188,54	1090,0	1122,15	1221,8	890,38	-298,16
Ціна 1ц, грн.	1190,95	1120,9	1156,84	1259,56	917,93	-273,02
Прибуток на 1ц, грн.	2,40	30,9	34,69	37,76	27,55	25,14
Прибуток на 1 гол, грн.	8,17	96,0	112,12	74,76	88,02	79,85
Рівень рентабельності, %	0,2	2,8	3,1	3,1	3,1	2,9

Тож можна сказати, що галузь тваринництва є дуже важливою, проте збитковою, і існує багато резервів підвищення ефективності виробництва яловичини. Основною умовою прискореного розвитку виробництва м'яса ВРХ в країні є створення міцної кормової бази в кожному господарстві. Саме це безпосередньо визначає можливості збільшення поголів'я ВРХ і підвищення його продуктивності.

Створення міцної кормової бази в кожному господарстві передбачає таку систему і структуру виробництва кормів, яка б повністю забезпечувала протягом року поголів'я ВРХ якісними і повноцінними кормами. Головним напрямком збільшення виробництва біологічно повноцінних кормів, як основного фактора інтенсифікації тваринництва є підвищення врожайності зернофуражних і кормових культур. У середньому з гектара ріллі необхідно одержувати не менше 35-40 – на Поліссі, 50-60 ц к.од. – в Лісостепу.

Одним із факторів підвищення продуктивності і ефективності м'ясного скотарства є якість молодняка на вирощуванні та відгодівлі, якими комплектуються ферми і комплекси.

Для переорієнтування господарств на нову технологію виробництва дешевої і якісної яловичини потрібний певний час. Особливо багато часу потребує перебудова системи селекційної роботи. Розроблена технологія базується на застосуванні підсисного методу вирощування телят до 6 місячного віку. Середньодобовий приріст має сягати в період підсису 900-1200г, після

відлучення – 100-1100г. Бичок у віці 8 місяців – 280-300, 12 місяців – 400-420, 15 місяців – 500-550г. Бички в 18 місячному віці досягають живої маси 600 кг і забезпечують забійний вихід м'яса – 60-62% [10].

На сьогодні по Черкаській області середньо здавальна вага наведена у табл. 8 і становить у 2015р. лише 397кг, коли у США – 550кг. Це ще раз підтверджує вірність нових технологій у виробництві м'яса яловичини.

8. Середня вага однієї голови сільськогосподарських тварин, яка продана підприємствам і організаціям м'ясної промисловості по категоріях господарств в Черкаській області, кг

Показники	2000р.	2005р.	2010р.	2014р.	2015р.
Господарства усіх категорій					
Велика рогата худоба	309	415	463	435	397
Сільськогосподарські підприємства					
Велика рогата худоба	273	418	422	435	397

Племінна робота в скотарстві спрямована на підвищення продуктивності поліпшення якості продукції і зниження її собівартості. На сучасному етапі її завдання полягає в тому, щоб на основі великомасштабної селекції з використанням методів біотехнології прискорити якісне оновлення м'ясного стада, різко підвищити питому вагу висококласних тварин, які при даних кормових ресурсах забезпечать вищу продуктивність.

Висновки. Щоб визначити резерви збільшення прибутковості м'яса яловичини, необхідно перш за все, визначити від чого залежать дані фактори впливу і як змінюється їхній рівень. Так, найперспективнішими напрямками зниження собівартості є: підвищення продуктивності тварин (середньодобового приросту), зниження трудомісткості продукції, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, поглиблення спеціалізації, зниження матеріаломісткості та економії всіх видів виробничих ресурсів. Згідно із визначенням показника прибутковості всі раніше перераховані напрямки зниження собівартості є по суті резервами збільшення прибутковості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болдирєва Л.М. Інноваційна діяльність в агропродовольчому секторі економіки /Л.М.Болдирєва// Інвестиції: практика та досвід. - 2014. - №3. – С.36-40.
2. Пасхавер Б.Й. Платоспроможний продовольчий попит /Б.Й.Пасхавер// Економіка АПК.- 2016. - №9. – С.52.
3. Пасхавер Б.Й. Агросфера: тенденції і перспективи розвитку /Б.Й.Пасхавер// Економіка АПК. – 2015. - №9. – С.6.
4. Головчук А.Ф. Розвиток молочного скотарства в Черкаській області /А.Ф.Головчук, Л.А.Корінний, О.В.Семенда// Економіка АПК. – 2011. - №12. – С.25.
5. Бойко В.І. Молочне скотарство: проблеми і напрямки його подальшого відродження /В.І.Бойко, М.Л.Коржинський, О.А.Козак// Економіка АПК.- 2004. - №12. – С.32-35.
6. Маслак О. Стабільність ринку молока – основа продовольчої безпеки /О.Маслак// Пропозиція. – 2011. - №2. – С.32.
7. Пасхавер Б.Й. Платоспроможний продовольчий попит /Б.Й.Пасхавер// Економіка АПК. – 2016. - №9. – С.52.
8. Іщенко Г. Скасування пільг в аграрному секторі передчасне /Г.Іщенко// Урядовий кур'єр. – 2015. - №117. – С.8.
9. Статистичний збірник. Тваринництво України. – 2015. – С.21.
10. Топольський В.М. М'ясне скотарство стає значно прибутковішим /В.М.Топольський// Пропозиція. – 2010. - №8. – С.10.
11. Піддубняк В. Багатим - усе, бідним – нічого /В.Піддубняк// Сільські вісті. – 2017. - №9. – С.1.
12. Про Державний бюджет України на 2017 рік: Закон України від 21.12.2016р. №1801-VIII. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>

REFERENCES

1. Boldyreva L.M. (2014) Innovative activity in agrarian sector of economy. *Investments: practice and experience*, no. 3, p. 36-40 (in Ukrainian) .
2. Pashaver B.Y. (2016) Solvent demand for food. *Ekonomy AIC*, no. 9, p.52 (in Ukrainian).
3. Pashaver B.Y. (2015) Agrosfera: trends and prospects of development. *Ekonomy AIC*, no. 9, p. 6 (in Ukrainian).
4. Golovchuk A.F. (2011) The Development of dairy farming in Cherkasy region. *Ekonomy AIC*, no. 12, p.25 (in Ukrainian).
5. Boyko V.I. (2004) Dairy cattle: problems and ways of its further revival. *Ekonomy AIC*, no. 12, p. 32-35 (in Ukrainian).
6. Maslak O. (2011) The stability of the market of milk – based food safety *Proposition*, no. 2, p. 32 (in Ukrainian).
7. Pashaver B.Y. (2016) Solvent demand for food. *Ekonomy AIC*, no. 9, p.52 (in Ukrainian).
8. Ischenko G. (2015) Cancellation of benefits in the agricultural sector early. *Government courier*, no. 117, p. 8 (in Ukrainian).
9. The statistical compilation. Farming In Ukraine, p.21 (in Ukrainian).
10. Topolskiy V.M. (2010) Beef cattle becomes much more profitable. *Proposition*, no. 8, p. 10 (in Ukrainian).
11. Piddubnyak V. (2017) Rich - everything, the poor nothing. *Rural news*, no. 9, p. 1(in Ukrainian).
12. On the State budget of Ukraine for 2017: the Law of Ukraine from 21.12.2016, no. 1801- VIII. Mode of access: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1801-19> (in Ukrainian)

Аннотация

Семенда Д.К., Семенда О.Вс., Семенда О.В.

Проанализировав состояние производства говядины определено, что для его дальнейшего успешного развития в сельскохозяйственных предприятиях различных форм собственности, личных хозяйствах населения Украины, необходимо внедрять новейшие технологии при выращивании и откорме молодняка крупного рогатого скота. Для этого необходимо создавать прочную кормовую базу, которая бы полностью обеспечивала поголовье качественными и полноценными кормами в течение года. Введение подсосного метода выращивания телят до 6-месячного возраста даст возможность увеличить среднесуточные приросты до 900-1200 г. Сокращение срока откорма обеспечит снижение себестоимости продукции и повысит рентабельность его производства. Учитывая то, что срок технологического цикла производства говядины 20-24 месяца, необходимо ввести государственную поддержку животноводства, это даст возможность восстановить поголовье, создать крупные специализированные предприятия.

Ключевые слова: *продукция скотоводства, мясо крупного рогатого скота, постанова молодняка на кормежку, продукты питания, платежеспособность населения, рынок говядины, эффективность, рентабельность производства.*

Annotation

Semenda D. K., Semenda O. Vs., Semenda O. V.

Having analyzed the state of beef production it is determined that it is necessary to introduce the latest technologies in the breeding and fattening of young cattle for further successful development of the agricultural enterprises of various forms of ownership and private farms of the population of Ukraine. This requires the creation of a stable fodder base, which fully provide the population with qualitative and complete feed during the year. The introduction of a nursing method of breeding calves up to 6 months of age will give an opportunity to increase average daily gains

of up to 900-1200 g. The reduction in the duration of feeding will reduce production costs and improve production profitability. Taking into account the period of the technological cycle of production of beef 20-24 months, it is necessary to introduce state support for livestock production, it will give the opportunity to restore the population, to create large specialized enterprises.

Key words: *cattle production, beef, production of calves for feeding, food, purchasing capacity, beef market, efficiency, profitability.*